

СЕКЦІЯ 3

РОЗВИТОК ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ПЛАНУВАННЯ І УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ

П. Т. БУБЕНКО, д-р екон. наук

Північно-Східний науковий центр НАН України і МОН України

pavlobubenko@gmail.com

Багаторічна історія інноваційних перетворень національних економік провідних країн переконливо довела, що підсумковий успіх на цьому безальтернативному шляху вирішальним чином залежить від дієвих систем стратегічного планування і управління. Досліджуючи і розвиваючи основи теорії економічного розвитку та інституціоналізму, Лауреат премії з економіки пам'яті Альфреда Нобеля Дуглас Норт зазначав, що вірно обраний стратегічний курс у поєднанні з інституційними правилами, які такому курсу відповідають, виступає у якості провідного фактору ефективного функціонування господарських систем у довгостроковій перспективі [1].

Інноваційне оновлення господарського комплексу є сьогодні магістральним напрямком підвищення конкурентоспроможності національної економіки, її швидкої інтеграції у світо-європейський економічний простір.

Водночас, думки про те, що країна у змозі швидко побудувати інноваційне середовище на старому фундаменті витратної економіки - є ілюзорними. Досвід розвинених країн засвідчує виправданість застосування сегментно-сітьових методів інноваційної трансформації і доводить можливість розвитку інноваційного середовища всупереч економічній невизначеності та відносно низькому рівню життя, для цього треба мати лише бажання та необхідні ресурси.

Інституційна складова. Однією з головних причин вкрай низького рівня інноваційності господарського комплексу України є хибна практика реалізації економічної моделі розвитку на основі концентрації великого

капіталу в декількох фінансово-промислових групах, попри те, що визначальним рушійним елементом інноваційних перетворень є малий і середній бізнес. Який, до речі, ментально властивий саме українському суспільству, в основі якого завжди був здоровий індивідуалізм особистості. Більш лібералізоване, диверсифіковане економічне середовище має стати не тільки підґрунтям динамічного розвитку національного виробництва, але й, що вкрай важливо, – для розгортання інноваційних перетворень в економіці, які їй життєво необхідні. Також необхідно пам'ятати, що перманентна криза здебільше носить не циклічний, а структурний характер (як тут не згадати видатних Роя Харрода та Овсія Домара, які свого часу це довели [2;3]). Тож, для її подолання необхідна кардинальна зміна структури української економіки на користь високотехнологічних інноваційних, за своїм змістом, секторів.

Навпаки, існуюча олігархічна, «вертикально-інтегрована» економіка зовсім не сприймає інновацій – вони їй просто не потрібні, оскільки у надмонополізованому ринку конкурентні переваги суб'єктів господарювання мають зовсім іншу, неінноваційну природу, а це консервує і продукує технологічну відсталість, в'яже розвиток продуктивних сил, веде в нікуди.

Тож у концентрованому вигляді трансформаційні зусилля щодо переведення національної економіки на інноваційні рейки розвитку необхідно зосередити на реалізації трьох скрадових.

Організаційна складова. Треба визнати, що чисельні спроби побудови в державі ефективної структури виконавчої вертикалі влади, яка б, з одного боку, вирішувала більшість проблем соціуму та суб'єктів господарювання у наданні якісних управлінських послуг і охоплювала всі сфери і галузі діяльності, де виникає необхідність у державному регулюванні, а з іншого – усувала б дублювання функцій та пряме суперництво міністерств і відомств за сфери впливу та можливості доступу до каналів розподілу бюджетних коштів, інших економічних і неекономічних важелів, виявилися марними саме через відсутність системного, наукового підходу до цієї важливої справи.

Функції, повноваження та зони компетенції, як раніше, так і тепер, встановлюються самостійно міністерствами і відомствами в положеннях про їх діяльність, що призводить до багатократного перекриття сфер впливу за наявності невирішених соціально-економічних проблем в державному управлінні там, де це вкрай необхідно. Боротьбою за такі сфери впливу і пояснюються, перш за все, перманентні зміни і перетворення,

перейменування та реорганізації органів виконавчої влади. За таких умов цілком зрозумілим стає частий перехід на "ручний режим" управління, що не може не позначитись на загальному процесі системних перетворень. Усі зазначені недоліки повною мірою притаманні і спробі побудови моделі управління в науково-технологічній та інноваційній сферах.

В основу реформи системи управління науково-технологічною сферою діяльності, яка є визначальною в інноваційному процесі будь-якого рівня ієрархії, мають бути закладені політично окреслений інноваційний механізм розвитку економіки та функціональний (індикативний) принцип управління, причому зусилля слід зосередити не на створенні нових органів державного управління, а на їх реорганізації, забезпеченні структурної повноти окреслених функцій та зон відповідальності, розмежуванні відповідних прав і завдань, визначенні механізмів системної взаємодії та координації з органами управління в інших сферах, підвищенні рівня професійної компетенції.

Фінансова складова. У деформованій економіці сучасного часу, коли ступінь централізації фінансів навряд чи нижчий за той, що був за недавньої пори, саме бюджет, акумулюючи в собі практично всі кошти, наявні у держави, залишається майже єдиним джерелом як для виробничо-господарської, соціально-культурної так і інноваційної діяльності.

Світовий досвід також підтверджує, що вплив науково-технологічного потенціалу країни на її соціально-економічний й інноваційний розвиток безпосередньо залежить і корелює з часткою валового внутрішнього продукту, яка витрачається на наукові дослідження. Зростання цієї частки не тільки дозволяє нарощувати такий вплив, але і докорінно змінює функціональну, репродуктивну роль науки в житті країни, і тому наукоємність ВВП виступає сьогодні однією з найважливіших характеристик рівня інноваційності тієї чи іншої країни.

Щодо рівня фінансового, у тому числі і бюджетного фінансування наукової сфери, то слід зазначити, що за останні роки відбувається неухильне відносно зменшення загальних витрат на науку, частка таких витрат у валовому внутрішньому продукті коливається на позначці 0,73–0,83 відсотка. Це є прямим порушенням норми Закону України „Про основи державної політики в сфері науки і науково-технічної діяльності” [4], згідно якої рівень асигнувань на наукову та науково-технічну діяльність має дорівнювати не менше 2,5 відсотка ВВП країни.

Ще більш вразливою є динаміка частки витрат на наукові дослідження з державного бюджету. Протягом останніх років цей показник лише падав і

на сьогодні становить лише 0,30 %, що майже на порядок нижче, ніж у розвинених країнах, а це свідчить про одне: наукова, а разом з нею і інноваційна складові розвитку не є пріоритетом діяльності як законодавчої, так і виконавчої гілок влади.

Прийнято вважати, що економічна невизначеність, економічна криза є факторами дестабілізації та руйнації неефективних форм господарювання. Але вони водночас дають імпульси виникненню нових економічних утворень, провокують інновацію всієї соціально-економічної системи. Тож економічна криза не тільки руйнує, але й створює.

Отже, якщо сьогодні в Україні не отримають подальшого розвитку вже існуючі осередки і форми інноваційної інфраструктури, то можна не тільки забути про конкурентні амбіції нашої інтеграції до ЄС.

Наявність в державі чіткої регіональної диференціації практично у всіх сферах суспільного життя і значних диспропорцій регіонального економічного розвитку актуалізує питання використання інноваційно-сільових методів розвитку господарських структур, коли регіональна диференціація слугує структурною основою інноваційної конкуренції і фактором забезпечення гнучкої моделі функціонування господарського комплексу всієї країни.

Таким чином, ще однією відповіддю на виклики глобалізації має стати стимулювання створення науково-технологічних платформ як основи територіальної системи організації інноваційного розвитку. Звернемо увагу, що саме територіальний акцент у науково-технологічній діяльності стає сьогодні основною характеристикою сучасних практик інноваційних перетворень.

Список використаних джерел:

1. Норт Д. Інститути, інституційні зміни та функціонування економіки. 1990. (Institutions, Institutional Change and Economic Performance).
2. Харрод Р. Теорія економічної динаміки: Пер. з англ. В.Є Маневича / за ред. В.Г. Гребеннікова.-М.: ЦЕМІ.2008. –210 с.
3. Домар О. Д. Про міжнародні співставлення економічної ефективності // Радянсько-американський симпозиум економістів. Москва, 8-21 червня 1976 г. М.: Прогресс, 1978.
4. Закон України № 848-VIII від 26.11.2015, ВВР, 2016, № 3, ст.25.